

УДК 37.018.2

Лагодинський О. С., Лагодинська В. О.

УЧИТЕЛЬ ТА УЧЕНЬ ЯК СУБ'ЄКТИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ЄВГЕНІЯ БЕРЕЗНЯКА

У статті проаналізовано науково-педагогічні погляди видатного українського педагога, Заслуженого вчителя України, Героя України Євгенія Степановича Березняка на суб'єктність учителя й учня у навчально-виховному процесі школи з позицій сучасних проблем шкільної освіти. Визначено низку якостей, якими має володіти вчитель, а також ідеї, які на думку педагога, мають сприяти набуттю вчителем цих якостей і підтриманню справжніх суб'єкт-суб'єктних відносин з учнями.

Ключові слова: *учитель; учень; суб'єкт навчально-виховного процесу; науково-педагогічна спадщина Євгенія Березняка.*

Перед сучасною українською педагогічною наукою стоять досить важкі завдання – навчання і виховання молодого покоління у складних соціально-політичних і соціально-економічних умовах сьогодення. Ці умови не просто складні, але й небезпечні, адже, значно знижується освітній рівень населення, згубний вплив на молоде покоління має пропаганда насилля й жорстокості з екранів телевізорів та мережі Інтернет, вихованню молоді людини не приділяється належної уваги ані в сім'ї, ні в школі. Це загрожує майбутньому нашої нації, що не може не непокоїти.

Як же виховувати молоду людину в таких непростих умовах і зробити її справжнім громадянином суспільства? Які вимоги до сучасного учителя? Які мають бути взаємовідносини між учителем та учнем? Як уникнути непорозумінь і конфліктів між ними у таких важких умовах сьогодення?

Відповіді на ці запитання намагалися дати багато вітчизняних науковців, проте найбільш ґрунтовні з них знаходимо у досить цікавій і, водночас, недослідженій науково-педагогічній спадщині видатного українського педагога, Заслуженого учителя України, Героя України Євгенія Степановича Березняка.

Євгеній Степанович Березняк більшості пересічних громадян відомий як видатний розвідник часів Другої світової війни. Минуло вже понад чотири роки після смерті цієї легендарної людини, завдяки героїчному подвигу якої було врятовано від повного знищення нацистами стародавньої столиці Польщі міста Кракова. Під час війни молодий Березняк під псевдонімом "капітан Михайлов" очолював розвідувальну групу "Голос", закинуту у тил окупованої нацистами Польщі. Проявляючи неймовірну хоробрість і витримку, розвідувальній групі під керівництвом Березняка вдалося добути план мінування міста, який згодом було передано радянському

командуванню, що врятувало Краків і тисячі життів мирних людей від неминучої смерті. Подобиці цієї історії були детально показані Юліаном Семеновим у кінофільмі “Майор Вихор”, який вийшов на телеекрани колишнього СРСР у 1967 році, одночасно зробивши Євгенія Березняка знаменитістю. Після публікації у газеті “Известия” статті “Здрастуй, майор Вихор!” люди дізналися, що саме їх сучасник – Євгеній Степанович Березняк – послужив прототипом головного героя цього фільму.

Проте, сам Березняк у спогадах згадує: “Розвідником мене зробила війна, але моя основна професія – педагог” [3, с. 61]. Дійсно, розвідником Березняк був більше року, а педагогом – більше вісімдесяти. Він довгий час працював у школі, у міському відділі освіти, Міністерстві освіти, Академії педагогічних наук, активно займався громадською роботою на посаді заступника голови Ради Миру України. Останні роки свого довгого і цікавого життя Березняк активно брав участь у військово-патріотичному вихованні молоді, проводячи зустрічі із школярами й курсантами вищих військових навчальних закладів України. За вагомий внесок у розвиток воєнно-патріотичного виховання у 1998 році Євгеній Березняк був навічно зарахований Почесним солдатом Воєнно-дипломатичної академії. Після його смерті згідно з Указом Президента України Воєнно-дипломатичній академії за вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців було присвоєне почесне ім'я Євгенія Березняка [5].

Активна творча діяльність Євгенія Березняка у сфері шкільної освіти припадає на 60-ті, 70-ті та 80-ті роки минулого століття, коли у таких відомих педагогічних виданнях, як “Народна освіта”, “Радянська школа”, “Педагогічна газета” з'явилися статті педагога. Загальний науковий доробок автора складає 8 монографій та більше 100 наукових праць. Частково науково-педагогічна спадщина Євгенія Березняка досліджувалася українськими педагогами М. Д. Ярмаченком та Б. Г. Чижевським. Результати дослідження викладені у передмові до тритомного збірника педагогічних праць Євгенія Березняка, виданих у видавництві Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова у 2005 році [1, с. 3-17]. Дослідники проаналізували основні проблемні питання, які розв'язані Євгенієм Березняком у низці його наукових праць, присвячених загальним питанням середньої освіти, зокрема педагогічні й організаційні передумови переходу до загальної середньої освіти, яка стала предметом дослідження його кандидатської дисертації у 1968 році. Також науковцями досить детально вивчено науковий доробок Євгенія Березняка з питань управління та інспектування школи.

Значне місце у творчості і шкільній практиці Євгенія Березняка присвячено проблемам учителя та учня у навчально-виховному процесі школи. На жаль, ці проблеми залишилися поза увагою науковців. Це дає поштовх для нових досліджень і осмислення його педагогічних поглядів крізь призму непростого сьогодення.

Мета статті – проаналізувати науково-педагогічні погляди Євгенія Березняка на суб'єктність учителя і учня у навчально-виховному процесі школи з позицій сучасних проблем шкільної освіти.

Науково-педагогічна спадщина Євгенія Березняка базується на класичних педагогічних працях Костянтина Ушинського, Антона Макаренка та Василя Сухомлинського. Євгенію Березняку пощастило бути особисто знайомим із Сухомлинським, неодноразово відвідуючи його Павлиську середню школу та в ході листування із видатним педагогом. У своїй статті, Євгеній Березняк згадує про лист Василя Сухомлинського, у якому той, високо цінуючи героїчні подвиги Березняка під час війни, висловлює одне побажання: “Хотілося, щоб Ви написали статтю про особу вчителя, про його моральне право виховувати, про його духовне багатство” [3, с. 30].

У своїй творчості Євгеній Березняк приділяв досить багато уваги проблемі учителя і учня у сучасній школі. У всіх його наукових працях, присвячених цій проблемі, звучить головна думка про те, що учитель та учень мають стати справжніми суб'єктами навчально-виховного процесу в школі. Він називає їх “двома обличчями школи, чиї взаємовідносини на уроці і поза ним безпосередньо та вирішальне впливають на весь навчально-виховний процес, обумовлюють його успіх” [2, с. 207].

Євгеній Березняк розглядає проблему учителя та учня з позицій суб'єктно-діяльнісного підходу, справедливо розуміючи, що – це не просто люди як біологічні (індивіди) істоти та особистості, а суб'єкти навчально-виховного процесу, яким властива індивідуальність чи унікальність що проявляється крізь їхню діяльність. “Особистість стає індивідуальністю, – зазначав С. Л. Рубінштейн, – досягаючи максимального рівня своєї особливості, а суб'єктом вона стає, досягаючи оптимального рівня розвитку своєї людськості, етичності. Але оскільки її розвиток здійснюється не “в себе” чи “для себе”, а на життєвому шляху, в спілкуванні, діяльності, то якість її як суб'єкта виявляється в оптимальному способі організації цього життєвого шляху, спілкуванні, діяльності” [4, с. 24]. Таким чином, суб'єктність учня і вчителя – це спосіб реалізації ними своєї людської сутності, для якої характерна активність, саморефлексія, саморегуляція, самоорганізація як здатність до самодетермінації та автономності.

Таким чином, важливим елементом формування учня як суб'єкта навчальної діяльності, на думку Євгенія Березняка, є стимулювання його активності, самостійності й ініціативності на уроці. При цьому важливу частину самого уроку має бути присвячено активній роботі самого учня. Він рекомендує підвищувати активність учнів на уроці за рахунок того, щоб учитель давав більше часу учневі на самостійне опрацювання нового навчального матеріалу, що має передувати його викладенню.

Аналізуючи науково-педагогічні погляди Березняка на роль вчителя у сучасній школі, бачимо його справедливе розуміння того, що праця вчителя, дійсно, складна і відповідальна. Учений не раз підтверджував, що професія

педагога вимагає від людини повної віддачі сил та можливостей, стверджуючи про те, що це не просто професія, а покликання: вчителем треба народитися. “Вчити може людина, яка має фундаментальні знання, володіє мистецтвом спілкування, інтуїцією психолога, хистом захопити школярів. Одним словом, це не просто спеціаліст з вузівським дипломом, а перш за все – особистість”, – такі вимоги висував Євгеній Степанович до цієї непростої подвижницької праці, не раз висловлюючи своє занепокоєння тим, що все менше і менше людей хоче займатися цією непростою працею і наголошуючи на матеріальних і моральних стимулах, які має вживати держава для приваблення майбутніх вчителів до роботи у школах [2, с. 185-187].

Важливими вимогами до вчителя, на думку Євгенія Березняка, є “зацікавленість у долі кожної дитини, вміння виділити в ній неповторні сторони натури” [2, с. 200]. Цими словами педагог підкреслює необхідність володіння сучасним вчителем психологічними знаннями. Так, вчителеві треба добре розбиратися у психології дитини, її вікових особливостях, інтересах і здібностях. Іншими словами, ще у 60-70-х роках минулого століття наш український педагог наголошував на важливих істинах, які є актуальними для сьогодення і полягають в необхідності індивідуалізації навчання. Саме вчитель, який може організувати навчання з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей і відмінностей кожного учня, буде здатний у повній мірі завоювати їх любов і авторитет. Євгеній Березняк справедливо говорить, про необхідність завойовувати авторитет в учнів, адже “чим вище авторитет вчителя, тим важливіша його наука, тим справедливіше його зауваження” [2, с. 201].

Необхідність завойовування учителем авторитету в учнів займає вагоме місце в науково-педагогічних працях Євгенія Березняка. На це його підштовхують самі учні. Так, в одній із своїх педагогічних статей Євгеній Березняк наводить відгук випускниці школи про свого класного керівника: “Лідію Василівну, колишнього нашого класного керівника, я знаю дуже добре. Як вчителя і людину можна охарактеризувати її наступним чином: дратівлива, знервована жінка, не вміє стримувати себе. Часто кричить. Уїдлива. Вона вчила нас математиці, але не на доброті і красі” [2, с. 205-206].

Учні найбільш промовисто можуть охарактеризувати вчителя. Недарма, багато вчителів досить скептично ставляться до всіляких відгуків та анкетувань, які зараз популярні у школах. Навчання – це двосторонній процес суб’єкт-суб’єктної взаємодії учителя й учня. Думка учня про вчителя є дуже важливою, адже це зворотна реакція на його педагогічний вплив. Звичайно, думка учня має високу ступінь суб’єктивізму, але шкільна практика показує, що учні пам’ятають добрих, а головне – справедливих учителів.

Маючи колосальний досвід вчителювання в школі, Євгеній Березняк наводить численні приклади того, як учні згадують про вчителів, ставлячи на перше місце необхідність володіння ними такими важливими рисами, як:

справедлива, об'єктивна оцінка знань і поведінки, а також чуйне і доброзичливе ставлення до учнів. Саме це є дуже важливим, адже справжній вчитель як суб'єкт навчально-виховного процесу має бачити в учні не об'єкта, а рівноправного суб'єкта їх навчальної діяльності. При цьому, на думку Березняка, “не може бути виховання, якщо відсутня вимогливість, поєднана з повагою до особистості школяра. Якнайбільше вимогливості до людини і якнайбільше поваги до неї!” [2, с. 217].

Березняк навчає, що не можна підривати віру дитини у свою здатність навчатися й досягати успіхів. Не можна чинити психологічний тиск на дитину у групі, виставляючи на показ досягнення одних, тим самим принижуючи інших учнів, адже таким чином “людина, тим паче маленька, готова повірити у свою безталантність” [2, с. 215]. Головним правилом, яким має керуватися вчитель у відносинах з учнем – це повага і довіра до дітей.

Дуже повчальною стосовно цього є історія Євгенія Березняка про вчительку Ганну Максимівну Михайлевську із Херсона, яка прийняла у перший клас, як спочатку здавалося, безнадійно відстаючого учня. Проте, вчителька не впадала у відчай, проявляючи до учня ласку й тепло. І, коли хлопець досяг певних успіхів у навчанні, то у вчительки аж сльози на очі навернулися. Цим Євгеній Степанович хотів підкреслити такі необхідні риси вчителя, як людяність, любов до дитини, а головне – віру у її здатність досягти успіхів. Саме ці риси є неповторними, які й дають право називати справжнього Вчителя з великої літери.

Велику увагу Євгеній Степанович приділяв здатності вчителя проводити на високому професійному рівні урок. Педагог справедливо зауважує, що діти не люблять монотонності, стереотипу на заняттях. Учителям він рекомендує не обов'язково насичувати урок великою кількістю фактів, а вміти відступити від традиційних педагогічних канонів. На уроках необхідно використовувати жарти, адже “в умілих руках смішне не лише не шкодить справі, а навпаки, сприяє глибшому засвоєнню навчального матеріалу” [2, с. 216]. У своїй невимушеній атмосфері, Євгеній Степанович наводить досить повчальний приклад із практики роботи педагога у школі, коли вчителька хімії однієї із шкіл під час пояснення складної теми помітила, як втомилися її учні. За вікном пішов перший сніг і вона вирішила відступити трохи від заняття і дати можливість дітям помилуватися снігом. “Програш? – запитує Березняк. – Навпаки. Завойована не тільки увага – завойовані серця” [2, с. 209].

Підтримання на уроці уваги учнів й попередження втоми – це запорука успішного навчання, що залежить від високого рівня професіоналізму вчителя, а саме його здатності підтримання у них постійного інтересу й мотивації до навчання. У сучасній школі постійно триває пошук нових методик навчання, які ґрунтуються на створенні на уроці невимушеної обстановки, використання навчальних ігор, що тісно пов'язано із науково-педагогічними поглядами Березняка на організацію навчально-виховного

процесу. Важливо пам'ятати, що перед вчителем живі люди, ще молоді, несформовані особистості, навчання яких потребує особливих, творчих, а іноді – зовсім нетипових підходів. Головним в роботі вчителя має стати не викладення їм навчального матеріалу, а створення умов для його якісного засвоєння учнями, виховуючи у них якості, необхідні для життя у сучасному складному і сповненому проблем і небезпек суспільстві: “Завдання педагога – навчити дітей бути людьми на землі” [2, с. 199].

У своїй творчості та педагогічній практиці Євгеній Березняк неодноразово висловлював думку про такі важливі якості вчителя, як: дотепність, акуратність, тактовність, а головне – терпіння. “Витримка і самовитримка мають стати звичкою кожного педагога”, – наголошує Євгеній Степанович у своїх порадах вчителям-початківцям. Його основний заклик до вчителів є такий: “Учителю! Залиш свій поганий настрій за порогом школи” [2, с. 201]. Звичайно, вчитель, як будь-яка жива людина може висловлювати свої негативні емоції, іноді, допускаючи нетактовність до учнів, але він має завжди тримати його під контролем. Професійний такт учителя дуже важливий у попередженні конфліктів з дітьми, адже легко ранили душу молодій людині, яку гоїти досить довго.

Значну частину своїх праць Євгеній Березняк присвятив відносинам між учителем й учнем, а також взаємовідносинам між учнями у колективі. Він називає конфлікт між учнем і вчителем – одним із крайніх проявів педагогічної неграмотності вчителя. Причиною цього педагог називає те, що вчителю часто “не вистачає великодушної батьківської чи материнської мудрості, вміння розуміти вчинки та думки вихованців, світ їхнього мислення й інтереси” [2, с. 212]. Таким чином, вчителеві дуже важливо навчитися з учнем “говорити однією мовою”, що часто дуже важко. Це вміння треба формувати протягом усього життя.

У своїй творчості Євгеній Степанович торкається також такої чуттєвої теми, як задоволення вчителем сучасних потреб учня. Добре відома проблема відносин між батьками і дітьми якнайяскравіше проявляється між суб'єктами навчально-виховного процесу у школі. Часто буває таке, що вчителі отримали педагогічну освіту багато років тому, коли часи були зовсім іншими. Натомість учні – це люди сучасності. Вони живуть сьогоденним життям, у більшості випадків вільно і краще за вчителя орієнтуються у сучасному інформаційному потоці. Невипадково вчителі визнають, що за останні роки навчати дітей стало набагато важче, ніж раніше. Виходить так, що діти досить часто отримують суперечливу, а іноді й недостовірну інформацію. Євгеній Березняк не дивується цьому, адже так було завжди: зміни у поведінці молоді явище закономірне. “Діти ніколи повністю не повторюють батьків. – пише Березняк. – Беручи краще з їхнього досвіду, вони йдуть далі” [2, с. 210]. Як встигнути вчителеві за учнем? Відповідь на це питання дає Березняк класичну: необхідно постійно удосконалювати форми, методи та засоби навчання” [2, с. 210]. Це питання

як найтісніше пов'язане із освітніми проблемами сьогодення. В сучасному інформаційному суспільстві знання застарівають дуже швидко. Те, що ще декілька років назад вважалося зовсім новим, вже сьогодні безнадійно старе. Отож, вчителю треба завжди тримати руку на пульсі подій. На думку педагога, вчитель має постійно удосконалювати свою педагогічну майстерність.

Так, цікавою є історія вчительки української мови з Кіровоградщини, знайомої Євгенія Степановича – Ніни Кучеренко, яка одного разу зауважила: “Диплом про закінчення педінституту дав мені право зайти в клас і привітатися з учнями. А все інше, в тому числі й педагогічна майстерність, прийшло пізніше, протягом кількох місяців наполегливої праці і завдяки досвідченим колегам” [2, с. 200].

Дійсно, саме непроста праця, постійний інтерес до своєї професії робить учителя майстром своєї справи. Нею учитель заслуговує справжній авторитет своїх учнів та їх батьків. Недарма Євгеній Березняк неодноразово називає вчителя народним. Це не лише почесне звання, яке присвоюється педагогу за те, що він передає знання людям, а тому що з усіх прошарків інтелігенції саме вчитель є найближчим до народу. Саме він формує світогляд молодого покоління. “Учитель – це майстер життя. Основне його завдання – навчити дітей жити, бути людьми на землі”, – зауважує Березняк [2, с. 200]. Ці слова є класичними, адже завдання сучасної освіти полягають саме у цьому. Насправді, ж практика говорить про зворотне – вчителі намагаються дати учням якомога більше знань, які без навичок і вмінь застосування їх на практиці, є просто інформацією. Саме зараз сучасна українська освіта переймає й адаптує європейські та американські зразки освіти, говорячи про так зване “навчання через практику”, забуваючи що у нашій вітчизняній педагогічній спадщині приклади такого навчання вже є.

Називаючи справжнього Вчителя з великої літери, Березняк справедливо ставить запитання: невже слово “учень” не гідне такого написання? Його аргументи на користь цього беззаперечні: “Уявіть тільки, що за величезний світ бурлить, росте в юній душі! Осягнути його навряд чи можливо сьогодні без педагогіки співробітництва, в основі якої зустрічний рух, що наближає і в результаті возвеличує двох – наставника і вихованця. Саме на цьому маршруті взаємного відкриття – наше вчительське щастя, щастя наших дітей.” [2, с. 207]. Цим самим видатний педагог ще раз підкреслює, що учень, як і учитель, є рівноправним суб'єктом навчально-виховного процесу.

Отже, науково-педагогічна спадщина Євгенія Березняка являє собою невичерпну скарбницю педагогічних ідей щодо суб'єктності учителя й учня, які мають складати основу навчально-виховного процесу у школі. Саме завдяки правильно налагодженій системі педагогічного співробітництва між ними можливе досягнення успіху у навчанні й вихованні підрастаючого покоління.

Висновки. Проаналізовано науково-педагогічні погляди Євгенія Березняка на роль учителя і учня у навчально-виховному процесі школи з позицій сучасних проблем шкільної освіти.

Визначено, що провідні ідеї педагога полягають у необхідності забезпечення суб'єктності учителя й учня у ході їх навчання у школі. Учитель та учні – це не просто особистості, а суб'єкти навчальної діяльності у школі, між якими мають існувати рівноправні взаємовідносини, які стимулюють їх творчу, самостійну та пізнавальну активність.

Проаналізовано низку якостей, якими має володіти вчитель як суб'єкт навчально-виховного процесу у сучасній школі, а саме: здатність розуміти психологію учнів, справедливість, чуйне і доброзичливе ставлення до них, дотепність, акуратність, тактовність, терпіння, необхідність завоювання авторитету, вміння забезпечити потребу сучасних учнів у знаннях. Подано ряд ідей видатного педагога щодо набуття вчителем цих якостей і підтримання справжніх суб'єкт-суб'єктних відносин з учнями.

Перспективи подальших досліджень. Необхідно розробити методикку впровадження науково-педагогічних ідей Євгенія Березняка щодо забезпечення суб'єктності учителя й учня у практику діяльності сучасної школи.

Використана література:

1. *Березняк Є. С.* Вибрані педагогічні праці : у 3-х т. / Є. С. Березняк. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – Том 1. – 342 с.
2. *Березняк Є. С.* Вибрані педагогічні праці : у 3-х т. / Є. С. Березняк. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – Том 2. – 300 с.
3. *Березняк Є. С.* Євген Березняк розповідає. Спогади майора Вихора. / Є. С. Березняк. – Київ : Воєнна розвідка, 2013. – 264 с.
4. *Брушлинский А. В.* Проблема субъекта в психологической науке / А. В. Брушлинский, М. И. Воловикова, В. Н. Дружинин. – Москва : Академический проект, 2000. – 320 с.
5. Указ Президента України № 90/2014 21 лютого 2014 року Про присвоєння імені Євгенія Березняка Воєнно-дипломатичній академії від [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/90/2014>

References:

1. *Berezniak Ye. S.* Vybrani pedahohichni pratsi : u 3-kh t. / Ye. S. Berezniak. – Kyiv : NPU imeni M. P. Drahomanova, 2005. – Tom 1. – 342 s.
2. *Berezniak Ye. S.* Vybrani pedahohichni pratsi : u 3-kh t. / Ye. S. Berezniak. – Kyiv : NPU imeni M. P. Drahomanova, 2005. – Tom 2. – 300 s.
3. *Berezniak Ye. S.* Yevhen Berezniak rozpovidaie. Spohady maiora Vykhora. / Ye. S. Berezniak. – Kyiv : Voienna rozvidka, 2013. – 264 s.
4. *Brushlynskyi A. V.* Problema sub'yekta v psykholohycheskoi nauke / A. V. Brushlynskyi, M. Y. Volovykova, V. N. Druzhynyn. – Moskva : Akademycheskyi proekt, 2000. – 320 s.
5. Ukaz Prezydenta Ukrainy № 90/2014 21 liutoho 2014 roku Pro prysvoiennia imeni Yevheniia Berezniaka Voiенno-dyplomatychnii akademii vid [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/90/2014>

ЛАГОДИНСКИЙ А. С., ЛАГОДИНСКАЯ В. А. Учитель и ученик как субъекты учебно-воспитательного процесса в научно-педагогическом наследии Евгения Березняка.

В статье проанализированы научно-педагогические взгляды выдающегося украинского педагога, Заслуженного учителя Украины, Героя Украины Евгения Степановича Березняка на субъектность учителя и ученика в учебно-воспитательном процессе школы с позиций современных проблем школьного образования. Определено ряд качеств, которыми должен обладать учитель, а также идеи, которые, по мнению педагога, должны способствовать получению учителем этих качеств и поддержанию настоящих субъект-субъектных отношений с учениками.

Ключевые слова: учитель; ученик; субъект учебно-воспитательного процесса; научно-педагогическое наследие Евгения Березняка.

LAHODYNSKY O. S., LAHODYNSKA V. O. Teacher and Pupil as Actors of the Learning Process in the Scientific and Pedagogic Legacy of Yevheniy Berezniak.

The article analyzes scientific views of the outstanding Ukrainian pedagogue, Distinguished Teacher of Ukraine, Hero of Ukraine Yevheniy Stepanovych Berezniak at the teacher and pupil in the school learning process through the perspective of current problems in school education. It singles out a series of features that every teacher should possess and the ideas that should enable him/her to obtain them and keep real actor-to-actor relations with pupils.

Keywords: teacher; pupil; actor of the learning process; scientific and pedagogical legacy of Yevheniy Berezniak.

УДК 378:[371.124:78]:398(=161.2)

Ленд'єл-Сяркевич А. А.

УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

У статті розглянуто проблему потенціалу українського фольклору як чинника формування пізнавального інтересу у процесі фахової підготовки майбутніх вчителів музики; висвітлено поняття пізнавального інтересу, проаналізовано його структуру та з'ясовано основні фактори, що сприяють його виникненню та затвердженню. Автор акцентує увагу на гармонійному поєднанні у сформованому пізнавальному інтересі елементів емоційної ангажованості, вибіркової спрямованості когнітивної активності, підвищеної вмотивованості до навчальної діяльності та ціннісного ставлення до знання та розкриває перспективи використання фольклору щодо впливу на кожну з цих складових у динаміці навчального процесу.

Осмилення автором власного досвіду педагогічної роботи з майбутніми викладачами музики запобігає як загрози надмірної емпіричної генералізації, що абсолютизує специфіку конкретного регіону України, де відбувається педагогічна діяльність викладача (рівень урбанізації, ступінь збереження живої фольклорної традиції, етнокультурний склад населення регіону тощо), так і відірваного від життя теоретизування, що зазначену специфіку ігнорує. Іншими словами, у роботі реалізовано загальнометодологічний принцип єдності теорії та практики.

Ключові слова: український фольклор, пізнавальний інтерес, формування, майбутній учитель музики, творча особистість.